

FİKRIYE YÜCESOY
Türkiye'de İslâmcılar ve Hilafet

FİKİRİYE YÜCESOY Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun oldu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde tamamladığı yüksek lisans tezinde, İstanbul'daki iki cemevi üzerine yürüttüğü etnografik araştırma ile Henri Lefebvre'in mekân kuramı çerçevesinde Türkiye'de dinî aidiyet ve kent ilişkisini ele aldı. 2012-2013 yılları arasında IMC Tv'de *Devran* adlı programın eş sunuculuğunu ve editörlüğünü üstlendi. 2024 yılında MSGSÜ Sosyoloji Bölümünde, "Türkiye'de İslâmcı Dergilerde Hilafet Söylemleri" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Çeşitli üniversitelerde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak Kültür Tarihi ve Dünya Tarihi derslerini vermektedir. Başlıca akademik ilgi alanları kent ve mekân sosyolojisi, din sosyolojisi, siyaset sosyolojisi, kültürel tarih çalışmalarıdır.

İletişim Yayınları 3539 • Araştırma-İnceleme Dizisi 604

ISBN-13: 978-975-05-3817-9

© 2025 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2025, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Murat Bergi

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berfin İnan

DİZİN Mehmet Atala

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FIKRIYE YÜCESOY

Türkiye'de İslâmcılar ve Hilafet

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	7
TEŞEKKÜR.....	9
GİRİŞ	13
Bir spektrum olarak İslâmcılık	17
Jeo-nostalji	22
Tarihyazımı ve kolektif hafıza	26
Söylemsel arka plan	30
<i>Osmanlı hilafetinin meşruiyetinden evrenselliğine</i>	30
<i>Tarihsel bir hatıra olarak hilafet</i>	40
Yönteme ve çalışmanın kapsamına dair bilgiler	46
BİRİNCİ BÖLÜM	
GERÇEK HAYAT VE DERİN TARİH'İN HİLAFET ÇAĞRILARININ MAHİYETİ	55
İKİNCİ BÖLÜM	
KEMALİST TARİHYAZIMINA ALTERNATİF RESMÎ TARİH ÜRETİMİ	75
İslâmcı hafızanın ortaklığı: Anti-Kemalizm	78
Anaakım İslâmcıların II. Abdülhamid miti	112
Bölüm sonu değerlendirmesi	147

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“İSLÂM ÂLEMİ”NE HİLAFET ÜZERİNDEN BAKIŞ: “İMAMESİ KOPMUŞ TESBİH TANESİ GİBİ DAĞINIK”	151
“İmame” Türkiye’de bağlanabilir mi?	153
Şiddete karşı “İslâm âlemi birliği”	172
<i>Çeçenistan savaşları ve Srebrenitsa (Bosna) soykırımı</i>	172
<i>Filistin meselesi: Oryantalist bir Filistin kavrayışı</i>	183
<i>Arap Baharı: Anaakım İslâmcılığın kolektif hafızasının dış politikadaki yansımaları</i>	198
<i>Suriye savaşı ve IŞİD: Haksöz’ün anti-nostaljik hilafet anlatısı</i>	208
Bölüm sonu değerlendirmesi	215

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜRT SORUNU BAĞLAMINDA HİLAFET	221
Kürt İslâmcılar	227
AKP dönemi öncesindeki yazılar	235
AKP dönemi Kürt sorununda çözüm için hilafetin kullanılması	245
Bölüm sonu değerlendirmesi	263
SONUÇ	267
KAYNAKÇA	277
DİZİN	293

KISALTMALAR

AKV	Araştırma ve Kültür Vakfı
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
DP	Demokrat Parti
FP	Fazilet Partisi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
RP	Refah Partisi

TEŞEKKÜR

İslâmcı dergiler üzerinden hilafet söylemleri bağlamında tarihyazımını ve hafıza üretimlerini incelediğim bu çalışma, beni birçok açıdan zorladı. Neyse ki bu süreçte destek alabildiğim, bana yol gösteren pek çok isim oldu. Bu nedenle teşekkür kısmı biraz uzun olacak. Öncelikle, doktora tezimden çok önce, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmalarında Tarihsel Perspektifler” dersiyle bizleri ufuk açıcı çalışmalar ve tartışmalarla tanıştıran, tez sürecinde karşılaştığım her soruya doğru kaynaklarla ışık tutan ve birçok hatadan dönmemi sağlayan, en önemlisi de bana olan inancını ve güvenini hiç esirgemeyen sevgili danışmanım Doç. Dr. Ebru Aykut’a sonsuz teşekkür borçluyum.

Bu çalışmanın dergiler üzerinden yürütülmesini ve günceli kapsamasını önererek onu daha sosyolojik bir çerçeveye oturtmamı sağlayan, her çıkmazımda bana zaman ayırmaktan imtina etmeyen komite hocam Doç. Dr. Murat Arpacı’ya ve alana dair engin bilgisini, tecrübesini benimle paylaşan, yolumu kaybettiğimde bana yön gösteren komite hocam Dr. Öğr. Üyesi BÜke Koyuncu’ya çok teşekkür ederim. Savunma jürisinde yer almayı kabul eden, çalışmamı titizlikle okuyarak detaylı önerilerde bulunan Prof. Dr. Umut Azak’a, eleştirileriyle ufku-

mu genişleten, yüksek lisanstan bu yana kendisinden çok şey öğrendiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Yıldırım Şentürk'e de müteşekkirim.

Doktora süreci boyunca hem kendilerinden aldığım derslerle hem de akademik çalışmalarıyla perspektifimi geliştirmemi sağlayan sevgili hocalarım Prof. Dr. Şükrü Aslan'a ve Prof. Dr. Sibel Yardımcı'ya içtenlikle teşekkür ederim. Savunma jürisinin yedek üyesi olmayı kabul eden, tez sürecinde uzun telefon konuşmalarıyla fikir alışverişinde bulunduğum, doktora tezimin kitaplaşmasına vesile olan sevgili Dr. Öğr. Üyesi Canan Özcan Eliaçık'a ayrıca teşekkür ederim. Tezimin kitaplaşmasını mümkün kılan ve çalışmamı değerlendiren Tanıl Bora'ya, yalnızca bu değerli fırsat için değil, İslâmcı hareketler üzerine yaptığı çalışmalarla bana kazandırdığı bilgiler için de içten teşekkür ederim.

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün kıymetli çalışanları Ömer Bilgiç'e ve Mustafa Öner Sert'e, her sorumuza sabırla yanıt verdikleri ve ihtiyaç duyduğumuz her an yardımcı oldukları için teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, Bomonti Kampüsü kütüphane çalışanlarına da yardımları ve anlayışları için çok teşekkür ederim.

Tezin her aşamasında yanımda olan, son okuma gibi zorlu süreçleri kendi yoğun temposuna rağmen üstlenen, önerileriyle çalışmaya katkı sunan sevgili dostum Dijan Özkurt'a ne kadar teşekkür etsem az kalır. Henüz babalığının ilk yılında, onca yorgunluk ve yoğunluğuna rağmen tezimin bazı bölümlerini okuyup düzeltmeler yapan dostum Serhat Arslan'a da çok teşekkür ederim. Doktora sürecinin kimi zaman keyifli, kimi zaman bunaltıcı yanlarını birlikte göğüslediğim sevgili arkadaşlarım Elif Demirkaya, Doğu Beyaztaş, Sevcan Tiftik, Mehmet Akay, Eda Yiğit, Yonca Cingöz, Ceren Gülbudak ve Özlem Atik'e; her bunaldığımda telefonun diğer ucunda destek ekibi olarak hep hazır olan Özlem Işıl ve Meltem Sanlav'a içten teşekkür ederim. Birbirimizi cesaretlendirdiğimiz tüm anlara müteşekkirim. Çalışmanın henüz başında bana İslâmcı dergilerle ilgili bilgiler veren, kaynak öneren Ertuğrul Zengin'e ve

Büşra Bulut'a da teşekkür ederim. Ayrıca, tez süresince her konuda desteğini gördüğüm Halil Karaçalı'ya da teşekkürü bir borç bilirim.

Geoaktif'in dostane atmosferinde beni her zaman güler yüzle karşılayan, İstanbul'daki ailem Cemal Atilla'ya ve Kadriye Kılıç'a teşekkürden çok daha fazlasını borçluyum. Onlarla yaptığımız tartışmalar ve paylaştığımız simitler, sadece tez sürecinin değil, hayatımın en güzel molalarıydı.

Hayatımın her anında maddi manevi desteklerini esirgemyen annem Nuray'a, abilerim Şahin ve Şenol'a, bu tezin bir gün tamamlanacağına benimle birlikte inanan Sultan'a ve sevgili dostlarım Melike Akan ile Melis Gizem Şener'e çok teşekkür ederim. Bu süreçte yanlarında olmadığım tüm anlar için de onlara özür borçluyum. Ve sevgili eşim Osman Altun'a, henüz evliliğimizin ilk yılında onu böyle zorlu bir sürecin içine sürüklediğim için hem özür hem de teşekkür borçluyum. Nazımı çektiği, yükümü benimle sırtlandığı, bunaldığım her an yüzüme bir gülümseme kondurduğu için ona müteşekkirim.

GİRİŞ

3 Mart 2024 hilafetin ilgasının 100. yılıydı. Eğer bu konuyu doktora tezimde alışmıyor olsaydım, bu tarih muhtemelen dikkatimi bile ekmeyecekti. Seküler çevrelerce hilafetin ilga edilişi pek hatırlatılmaz. Yanı sıra, Cumhuriyet'in kuruluşu sırasında sembolik de olsa Meclis tarafından seçilmiş bir halifenin varlığından da pek bahsedilmez. Kimilerinin hafızasında bir boşluk olarak bırakılan bu deneyim Türkiye'deki farklı İslmcı grupların hafızasında ise Cumhuriyet'in resmî tarihinine karşı anlattıkları alternatif tarihin temel dayanaklarından biri olarak öne çıkar ve bu grupların çeşitli durumlarda başvurduğu önemli bir referans noktası haline gelir. Nitekim, kitabın kapağında kullanılan Ayasofya'nın açılışı sırasında çekilmiş olan fotoğraf da kimilerinin hl bu hafızayı taşıdığına dair çok güzel bir örnek teşkil ediyor. Ayasofya'nın açılışına giden herkes aklında bir hilafet hayali taşıyarak gitmedi ama kimileri için Ayasofya hilafetle bağlantılı bir sembol mekndi. Fakat nasıl bir hilafet? Elinizdeki kitap Türkiye'deki İslmcı dergiler üzerinden farklı İslmcı çevrelerin hilafet söylemlerinin nasıl bir tarihyazımı ürettiğine ve neleri unutturduğuna odaklanıyor. Bu çerçevede de farklı hilafet tahayyüllerine sahip olduklarını ortaya çıkartıyor.

Hilafetin ilgasından bu yana geçen yüz yıl boyunca, Türkiye’de hilafetin yeniden var olması veya canlandırılması güçlü bir ihtimal olarak tartışılmadı ve siyasetin merkezinde yer almadı. Bu nedenle hilafetçilik bu yüz yıllık tarihte herhangi bir önemli anı kuşatmadı. Ta ki 2020, 2021 ve 2024 yıllarındaki üç kırılma anında hilafet tartışmaları yeniden alevlenene kadar. 1 Ocak 2024’te Filistin’e destek yürüyüşünden dönen ve elinde Arapça olarak “Allah’tan başka tanrı yoktur, Muhammed Allah’ın elçisidir” manasına gelen Kelime-i Tevhid’in yazılı olduğu Tevhid bayrağını taşıyan bir kişiye, genç bir üniversite öğrencisi bayrağın “hilafet bayrağı” olduğunu söyleyerek “sen Türk değil misin, niye bu bayrağı taşıyorsun” minvalinde sorular yöneltmiş, karşılıklı tartışma başlamış ve genç öğrenci bayrağı taşıyan kişiye yumruk atmıştır. Tartışma anı çevredekiler tarafından cep telefonu kameralarıyla kayıt altına alındığı için olay sosyal medyada, basında epeyce konuşulup, tartışılmıştır. Genç üniversite öğrencisi gözaltına alınmış, tutuklanmış ve daha sonra da mahkemeye çıkarılmıştır.

Temmuz 2020 yılında ise pandemi koşulları altında, Ayasofya’nın ibadete kapalı kısımları da ibadete açıldı ve bu haber medyada “Ayasofya yeniden ibadete açıldı”, “86 yıl sonraki ilk namaz” şeklinde duyuruldu.¹ Cumhurbaşkanı Erdoğan ve birçok bürokratin da katıldığı hayli kalabalık bir törenle namaz kılındı, tilavet okundu. Bu durum Türkiye’de hilafet üzerine bir tartışma başlattı.² Esasında bu tarihten önce de çeşitli za-

1 “Ayasofya’da 86 yıl sonra ilk kez kılınan namaza 350 bin kişi katıldı; Erdoğan Kur’an-ı Kerim okudu, Diyanet İşleri Başkanı kılıçla hutbe okudu”, *T24* (2020), <https://t24.com.tr/haber/ayasofya-da-tarihi-gun-86-yil-sonra-kilnacak-ilk-namaz-icin-vatandaslar-sultanahmet-te-sabahladi-polis-bariyerlerini-asarak-meydana-kostu,892697> (erişim 05.07.2024).

2 Tartışma yaratan konulardan biri de Ayasofya, cami olarak açıldıktan sonra kılınacak ilk namazdan önce minbere hilafet sancığı asılması oldu: “Ayasofya Camii’nde Hilafet Sancığı açıldı! Peki bu ne anlama geliyor?”, *Yeni Akit* (2020), <https://www.yeniakit.com.tr/foto-galeri/ayasofya-camiinde-hilafet-sancigi-acildi-peki-bu-ne-anlama-geliyor-23920> (erişim 05.07.2024). Bazı yazı örnekleri: Ahmet Murat Aytaç (2020), “Hilafet romantizmi nereden çıktı?”, *Gazete Duvar*, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/08/01/hilafet-romantizmi-nereden-cikti>; Musa Özüğurlu (2020), “Asıl risk hilafet adımı”, *Gazete Duvar*, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/07/>

manlarda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı halife olarak gördüğünü ya da Erdoğan'ın öyle görüldüğünü dile getirenler olmuştu. Örneğin, 2017 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nden (AKP) Yalova Belediye Başkanı Bülent Gültekin, Erdoğan'ın Sudan'da nasıl karşılandığıyla ilgili Twitter'da bir afiş paylaşmış ve üzerine "Vallahi dil ile haykırılmasa da 'Hilafet' gelmiştir arkadaş" yazmıştı.³ Yine 2017 yılında Abdurrahman Dilipak Kanada'da katıldığı bir konferansta başkan seçilirse Erdoğan'ın halife olacağından ve sarayda hilafet temsilcilikleri açılacağından bahsetmişti.⁴ 2016 yılında AKP'li Üsküdar Belediyesi'nin aracından "halifemizi seçmeliyiz" çağrısı yapıldı.⁵ 2013 yılında ise A Haber Yayın Danışmanı Atılğan Bayar, Erdoğan'ı halife olarak tanıdığını ve biat ettiğini beyan etmişti.⁶ Bu haberler zamanında ses getirmiş ve tepkilere yol açmışsa da hilafet üzerine bir tartışma yaratmamıştı. Fakat bu haberler kadar görünür olmayan kısım 2000'li yıllardan itibaren hilafetle ilgili yazıların, tartışmaların İslâmcı dergilerde artmaya başlamıştıydı.

14/asil-risk-hilafet-adiminda; Sungur Savran (2021), "Fütuhat, İstibdad, Hilafet: AKP Döneminde Toplumsal Mücadeleler ve Devlet", *Ayrıntı Dergi*, <https://ayrintidergi.com.tr/futuhat-istibdad-hilafet-akp-doneminde-toplumsal-mucadeleler-ve-devlet/>; Banu Güven (2020), "Sanal hilafet yolunda...", *DW Türkçe*, <https://www.dw.com/tr/sanal-hilafet-yolunda/a-54407707>; "Ayasofya'nın İbadete Açılması ve Hilafet Çağrısı Seslerinin Yükselişi!", *Hizb-ut Tahrir Türkiye* (2020), https://www.hizb-turkiye.com/ayasofya-nin-ibadete-acilmasi-ve-hilafet-cagrisi-seslerinin-yukselisi_d547.html; "Dilipak'tan hilafet açıklaması", *Yeni Akit* (2020), <https://www.yeniakit.com.tr/haber/dilipaktan-hilafet-aciklamasi-1337500.html> (erişim 05.07.2024).

3 "AK Partili başkan: Haykırılmasa da hilafet gelmiştir", *Sputnik Türkiye* (2017), <https://tr.sputniknews.com/20171227/bulent-gultekin-hilafet-erdogan-1031571998.html> (erişim 05.07.2024).

4 "Erdoğan halife olacak, Ak Saray'daki odalarda hilafet temsilcilikleri açılacak", *Cumhuriyet* (2017), <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogan-halife-olacak-ak-saraydaki-odalarda-hilafet-temsilcilikleri-acilacak-660715> (erişim 05.07.2024).

5 "AKP'li Üsküdar belediyesinin aracından hilafet çağrısı: Halifemizi seçmeliyiz", *Diken* (2016), <https://www.diken.com.tr/akpli-uskudar-belediyesinin-aracindan-hilafet-cagrisi-halifemizi-secmeliyiz/> (erişim 05.07.2024).

6 "A Haber Yayın Danışmanı Bayar: Erdoğan'ı halife olarak tanıyor ve biat ediyorum", *T24* (2013), <https://t24.com.tr/haber/a-haberin-yayin-danismani-erdogan-halife-olarak-taniyor-ve-biat-ediyorum,238301> (erişim 05.07.2024).